

Una conversa amb Montserrat Roig

“Sóc una dona de l'Eixample”

Un nou llibre de contes, *El cant de la joventut*, ens ha tornat la possibilitat de llegir Montserrat Roig, una de les escriptores més carismàtiques de la literatura catalana. Per a aquella *mena* de l'Eixample sembla que no ha passat el temps.

Té les cames llargues i un posat de nena de l'Eixample. El cert és que han passat vint anys i ella, la Montserrat que passejava les Rambles del braç de Terenci, la dona terrible i tendra de les lletres catalanes, continua igual. El seu somris enlluerna els rostres més escèptics, uns ulls intensos et reben en un paradís de joia. És, però, la Montse pública, l'autora de *L'hora violeta*, d'*El temps de les cireres*... N'hi ha una altra, una Montse més humana, que potser no produeix aquest enrenou al seu voltant. ¿És l'autora d'*Els catalans als camps nazis*, la dona immersa en un món literari divers i dispers que ja no recorda els temps feliços? Perquè ara ja n'hi ha més, el públic pot triar entre moltíssimes novetats i no li resulta tan fàcil reconèixer els llibres que cal llegir.

Ara ha aparegut *El cant de la joventut* i hi trobem la millor Montse, la Montse de les seves millors narracions, plena de temes eters i sempre a la recerca d'un estil propi que la diferenciï, la Montse que sap donar a les seves històries una atmosfera entre allò real i allò meravellós. Són contes escrits al llarg del temps, descansos entre novel·la i novel·la, exercicis per a un ofici que se sap necessitat de conreu.

Mentre, la Montse, pantalons de pana negra, armilla a joc, trepitja els carrers de Barcelona i es mossega tendrament els llavis quan se sent ingènua escandalitzada. El temps ha passat, però la Montse sembla compromesa amb una eterna joventut.

—Aquella mena d'eufòria que vesava el paper ja no hi és.

—¿Vol dir que ara és molt més asèptica?

—No, el que passa és que quan ets una dona de vint anys tens molta més energia, una energia que després perds.

Ets una mica més sàvia. Jo, les coses, aleshores, les veia d'una manera molt més primària, és a dir, jo escrivia en català perquè era la meua llengua i em servia com a llengua de treball, a més era una conseqüència molt lògica de la meua relació amb la llengua. A casa em trobava molt escindida entre el món exterior, on predominava el castellà, però a mi no m'afectava gens, jo pertanyia a un món inexistent però que es podia fer sobreviure, és a dir, el món d'abans, de la guerra. Des de petita em vaig acostumar, a casa, a llegir llibres catalans, vull dir, hi havia una sèrie d'autors que eren perfectament coneguts, però que no es relacionaven amb el món exterior, perquè el món exterior era un altre.

—¿On viu de petita?

—Jo vivia a l'Eixample, i clar, era un món aparentment molt sòlid, de la petita burgesia i la burgesia mitjana barcelonina, que pertanyia a una Barcelona desapareguda però que va ser la meua. Jo he viscut de petita amb el coneixement de Maragall, per exemple, i me'l tenia tan sabut que després el vaig poder destruir. El problema de molta gent d'avui és que com no se saben els seus no els poden destruir, no els poden donar la volta. Encara que s'aprengui el català en les escoles la gent no té la capacitat que pot tenir un francès o un anglès, que poden fer una paròdia de Racine, o poden fotre's de Jean Paul Sartre, i això ens fa estar a la defensiva i et posa en la corda fluixa. Et pot portar a actituds moltes vegades exagerades o inclús injustes o arbitràries, perquè escriure en català continua no sent fàcil socialment.

—Alguns acostumen a dir que aleshores s'escrivien en català pensant en la salvació de la llengua, etc., etc... ¿De veritat pensàveu en això?

—Pensa una cosa. Quan jo comen-

ço a publicar, sí que teníem aquesta idea, per exemple, es deia, a la literatura catalana li falta novel·la, doncs fem novel·la, que li falta novel·la política, doncs anem-hi. Sí, aquests escriptors volien salvar la llengua, era una actitud prèvia. Ara, quan jo començo a publicar, abans hi ha hagut el Moix, el Terenci Moix, i clar, per a mi va ser una revelació, la seva actitud m'agradava molt i ell escrivia en català però no feia cap declaració de principis i això també era molt vàlid, com a actitud, és a dir, si no hagués existit el Terenci Moix, potser sí que hauria estat més difícil. Al mateix temps em vaig adonar que la literatura no salva ningú, a més és un acte absolutament innecessari i gratuït, socialment ningú et demana que escriguis novel·les, et demanaran un article d'opinió, però no una novel·la. I després em vaig adonar que havia de ser la meua professió i la meua vida, però és clar, hi ha el cas de Pla. El Josep Pla ja feia broma dels escriptors de diumenge a la tarda ¿no? Normalment es feia la broma que treballaven a La Caixa i totes les novel·les les escrivien diumenge. Aleshores jo també em vaig adonar que la meua vida havia de ser escriure. És clar, havia de fer periodisme per menjar, però és que no sé fer absolutament res. Quan em pregunten si no tinc *hobbys*, és que no en tinc.

—¿Vol dir que quan deixa d'escriure es posa a llegir una novel·la?

—Sí, i quan passo temporades en què veig que no faig res, sóc una persona absolutament infeliç. És molt tèrbol, a més, això, perquè fas desgraciats els que t'envolten, renunciés a moltes coses...

—El fet d'haver estat una de les poques dones de la literatura catalana durant els últims anys —encara que a poc a poc van sorgint-ne de noves: Maria

Mercè Roca, Maria Barbal, etc. — l'ha condicionada, vull dir, això l'ha influïda d'alguna manera en la seva trajectòria?

—No, és clar, jo et podria dir que en certa manera dins del camp editorial, del camp cultural, no hi ha absolutament cap discriminació contra la dona.

—*Fins i tot alguna gent diria que es més aviat al contrari, ¿no?*

—No, això no és veritat, el que passa es que sorprèn que hi haja tantes dones que escriuen perquè, abans, el que hi havia era una figura per generació, la mateixa pobra Caterina Albert va haver de signar amb un nom masculí, i altres de les quals ningú es recorda però que eren molt interessants —Maria Teresa Bernet, Aurora Bertrana, Carmen Monturiol—, que són dones que, aquestes sí pel fet de ser dones, van partir molt més perquè se les va, diguem-ne, oblidar, no van formar part del petit món literari. I aleshores va sorgir la Mercè Rodoreda, que és un cadàver exquisit que acaba enterrat, és extraordinària la Mercè Rodoreda però ja hi és... Ara el que passa és que hi ha moltes dones i això és un fenomen que sorprèn; ja no ets l'única dona i totes configuren un ventall amb experiències molt diverses, oposades, i potser per això se'n parla, però tampoc no n'hi ha tantes. Si tu vas a una llibreria i veus els llibres publicats per homes i per dones, veuràs que sempre hi ha més homes, molts més. A banda, hi ha un fenomen important i és que les dones llegeixen i llegeixen bastant, sobretot novel·la, narració.

LA DISCUSSIÓ DELS GÈNERES

—*De tota aquesta història del col·lectiu Ofèlia Dracs, ¿no creu que arribaren a mimetitzar massa els models dels qual partien? ¿Fins a quin punt veu útil això?*

—No, jo crec que quan va sortir el col·lectiu va ser molt divertit. Ells es van proposar la literatura com a joc i això em sembla molt respectable, el que passa és que no hem d'oblidar que una de les tasques més difícil d'aquesta feina és trobar la teva pròpia veu, la teva individualitat, que és el que fa que tu reconeguis una pàgina perquè és d'aquesta autora i de ningú més. Quan

s'aconsegueix això, és l'important, perquè l'individu està per damunt de tot, és una veu única, és la teva. Aquest treball de l'*artista*, que deia Proust, necessita molt de rigor, molta feina, és un treball físic, solitari, on no pots fer cap concessió.

—*¿Però tu estàs d'acord amb la realització d'aquesta novel·la de gènere?*

—Jo no faria mai novel·la de gènere, perquè no em sento còmoda, perquè no em sortiria, però respecto molt qui la fa.

—*Però si li donem una certa vessant a la novel·la de gènere, fixe's en Marsé, els límits serien molt difícils.*

—¡Ah, bo! Però es tracta d'una altra cosa. Tu el que pots fer és utilitzar les tècniques de la literatura de gènere per a escriure la teva novel·la. Ara, després hi ha novel·listes que també es plantegen la literatura com a prova, com a assaig; és molt respectable.

—*¿Diria que La gran dormida és una novel·la de gènere?*

—No, ¿però és que a *La gran dormida* què fa ell? Si tu agafes una història, qualsevol història, utilitzes un determinat gènere per a fer aquesta història però en el fons l'has de transgredir, l'has de particularitzar, i això és el més difícil. El que passa és que també pots agafar una història, fer una intriga, fer una novel·la més o menys divertida i que la gent s'ho passi bé llegint. Jo t'he de confesar que quan escrivia les meves novel·les, em passava tot el dia llegint Simenon i m'ho passava molt bé, i quan tenia catorze anys em passava tot el dia llegint Agatha Christie i m'encantava. Vull dir, no és que jo consideri que sigui dolent escriure novel·la de gènere, sempre que t'ho proposis com a divertiment, com a joc, pots fer com Hammett o Chandler, que agafaven aquests elements i els utilitzaven per a desenvolupar un argument més filosòfic.

—*¿I no podríem dir que la diferència està entre un bon escriptor i un gran escriptor?*

—Això és radical. Mira, jo ara m'he preguntat molt sobre els nous narradors i tot això. I clar, sembla que es tracta de matar el pare i la mare, ¿no?, però fonamentalment aquí hi ha els que escriuen bé i els que ho fan malament, i s'ha acabat. Si jo agafe un es-

criptor que ho fa bé, com el Fonalleras, per exemple, jo sé que escriu amb el cor darrere, sé el que li ha costat i que hi ha una feina i aleshores tant em fa que sigui jove o vell, que tingui 20 anys o 50.

—*En aquest sentit, ¿creu que no faria res llevar l'edat de l'escriptor de les solapes dels llibres?*

—Clar que em sembla bé, i es podria llevar el país de procedència. Mira, durant molt de temps s'ha volgut atendre principalment la novel·la urbana per damunt de la novel·la rural, doncs bé, de sobte surt el *Camí de sirga*, que és un llibre extraordinari. ¿És novel·la rural? És una gran novel·la i punt. La història de Mequinensa, d'un poble que s'enfosa, la pots posar també al mig d'una ciutat i les cases que et cauen al damunt.

ELS ANYS FELIÇOS

—*Fa un temps era quasi imprescindible guanyar el premi Víctor Català.*

DOMÈNEC UMBERT

Ara sembla que com a projecció no té la mateixa importància, però els narradors més novells el continuen guanyant com a primer pas obligat. ¿Què va significar per a vostè?

—La veritat és que vaig tenir molta sort. En el moment en què jo vaig sortir...

—*Per a un narrador jove, ¿el Víctor Català era un llançament?*

—Mira, jo el que passa és que quan vaig publicar el meu primer llibre, va venir el Terenci i em va dir: «No pot ser, no estan fent gens de promoció al teu llibre i... no pot ser, no es vendrà gens...» Era el Dia del llibre i aleshores va anar a tots els diaris i va posar un anunci, que no sé qui va pagar, i que deia: «Demà teniu una cita amb la joventut, Montserrat Roig i Terenci Moix firmaran els seus llibres». I jo vaig amb ell, al darrere, ¿no?, i em va portar a tot arreu i clar, el que era conegut era el Terenci, i jo vaig firmar molts llibres aquell dia, però era gràcies a l'anunci

i al Terenci. Ell, tot hem de dir-ho, estava contentíssim del meu èxit. La primera edició es va vendre tota el Dia del llibre.

—*¿Es podrien escriure unes vides paral·leles Montserrat Roig/Terenci Moix en aquest començament de la vostra carrera?*

—Sí, el que passa és que respon a una època molt concreta; jo tenia vint-i-tres anys, anava amb minifaldilla...

—*¿Però això no s'ha mitificat massa, la seva minifaldilla?*

—Ai, mira, això és una llauna. A més, saps què em passa, que ara que m'agradaria que parlessin de les meves cames, ja no en parlen; ara, com que ja em respecten, ja no parlen de les meves cames.

—*No crega, perquè quan surt a TV...*

—No, tot això en el fons és una banalitat.

—*Té tota la raó. Parlem de literatura. ¿Què pensava aleshores de la literatura? ¿Ja pensava això que era la raó de la seva vida? No m'ho crec.*

—No, espera, jo, quan feia aquestes narracions, era un acte totalment instintiu, s'ha dit moltes vegades que escrius perquè el temps se t'escapa. Aleshores jo era a la universitat i no em plantejava massa aquestes coses, era una espectadora, sentia una curiositat infinita per tot i la resta era més aviat una intuïció d'alguna cosa que havia d'esdevenir-se, però que jo no sabia ben bé què era encara. Hi va haver un moment que ho vaig tenir més clar, ja que vaig decidir dedicar-me a escriure i en vaig acceptar tots els riscos...

—*Hi ha gent que no es creurà això, que ha viscut de la literatura.*

—Jo sempre n'hè viscut, el que passa és que mai no sé de què viuré l'any que ve, i sempre estàs amb una certa angúnia i, a més, com que ara estan amb això de les jubilacions anticipades, doncs tothom viu acollonit... ¿Què passarà? Tothom es paga les jubilacions anticipades a partir dels quaranta anys. Però en aquella època es feien les coses amb més alegria i vivies més provisionalment. Jo també en visc ara, però he aguantat fins ara, suposo que aguantaré.

—*¿Quins canvis veu en el món editorial català des de l'any 1970 fins ara? ¿Ha canviat el tracte, la consideració de l'autor?*

—Jo, el que veig és que ara hi ha molta més competitivitat, que hi ha moltes més editorials, que han sortit editorials amb molta energia i amb molta vitalitat. Han canviat perquè el país ha de canviar: hem passat de l'analfabetisme al vídeo sense passar per les biblioteques. A més, hi ha també una mena d'eufòria i optimisme que jo no sé si es correspon amb la realitat. Hi ha editorials que s'han posat molt al dia, però el canvi general és que s'ha tornat un món ferotge. Abans hi havia una relació autor-editor —que jo encara tinc a Edicions 62— i que et feia estar a gust. Ara és molt difícil veure-li la cara al teu editor, però no sols en l'edició catalana, perquè les editorials s'han convertit en multinacionals.

Xulio R. Trigo